

Асадчих О.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ ИНТЕГРАТИВНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ ЯПОНСКОЙ АКАДЕМИЧЕСКОЙ РЕЧИ

Аннотация

В статье рассматриваются прикладные аспекты построения интегративной системы обучения будущих филологов японской академической речи в контексте интеграции как общетеоретической проблемы в лингводидактике иностранных языков. Проанализированы различные уровни интеграции, которые удовлетворили бы запросы студентов и преподавателей относительно целостности процесса обучения японской академической речи. Исследована междисциплинарную интеграцию обучения японской академической речи. Определено содержательную интеграцию как компонент японоязычной академической грамотности. Интеграция видов речевой деятельности в обучении японскому языку для академических целей рассматривается автором как неотъемлемое условие эффективного обучения будущих филологов японской академической речи.

Ключевые слова: интеграция, система обучения японской академической речи, студенты-филологи.

Asadchih O.V.

Kyiv National Taras Shevchenko University

APPLIED ASPECT OF THE INTEGRATIVE SYSTEM OF TEACHING FUTURE PHILOLOGISTS ACADEMIC JAPANESE

Summary

Practical aspects of building integrative system of teaching the future philologists academic Japanese in the context of integration as a general theoretical problem in foreign language didactics were considered. Various levels of integration that would satisfy the needs of students and teachers concerning completeness of the process of teaching academic Japanese were analyzed. Interdisciplinary integration of teaching academic Japanese was studied. Meaningful integration as a component of academic Japanese literacy was defined. Integration of the kind of speech activities in to the process of teaching Japanese language for academic purposes regarded by the author as an essential condition for the effective teaching of the future philologists academic Japanese.

Keywords: integration, the system of teaching academic Japanese, students-philologists.

УДК 656.61.052:658.3.05:316.46.001.5(045)=161.2

ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА НА СУДНІ В НАУКОВІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Безлуцька О.П.

Херсонська державна морська академія

У статті здійснено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури присвяченої проблемі лідерства. Досліджено наукові підходи до проблеми лідерства (у тому числі й на судні). Визначено лідерські якості як складові лідерства. Окреслено подальші перспективи наукового вивчення лідерських якостей суднових офіцерів.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерські якості, суднові офіцери.

Постановка проблеми. У період реформування вітчизняної економіки та поступового її входження в міжнародний простір особливого значення набуває професійна підготовка в українських вищих морських навчальних закладах високопрофесійних суднових офіцерів. У цих умовах світові стандарти міжнародного судноплавства вимагають від фахівців управлінського рівня наявності не лише суто технічних знань, а розвитку психологічних якостей, що забезпечуватиме на судні їх ефективне лідерство як однієї з основних умов забезпечення безпеки

судноплавства на всіх його етапах. Саме тому, за загальновідомими міжнародними морськими стандартами ISO9000, проблему лідерства визначають другою за значимістю з восьми основних визначених принципів безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом науковці звертають особливу увагу на проблему лідерства, над якою тією чи іншою мірою працювали багато дослідників. Зокрема, широко відомі праці Н.П. Білецького, Н. Білякової, Т. Вежевич, І. Дригіної, Н. Жеребової, С. Зайцевої, А. Зуб, Р. Крічевського, С. Ку-

дряшової. Значний матеріал з проблеми лідерства накопичено за кордоном. Її досліджували Д. Адаир, У. Бенніс, Б. Нанус, П. Бендер, Е. Хеллман, Ж. Блондель, Р. Джуліані, Р. Дилтс, Е. Дірінг, Д. Рассел, М. Ландсберг, Д. Максвелл, А. Менегетті та багато інших. Природа, специфіка, функції, типологія лідерства як форми неофіційного керівництва досліджуються у працях В. Ануфрієва, В. Гончарова, В. Зацепіна, Т. Мальковської. Лідерство на судні, його специфіку й організаторські та координаційні функції розглянуто у працях психологів: О. Істоміної, Е. Костири, В. Топалова, Л. Позолотіна, В. Торського.

Мета даної статті – проаналізувати наукові підходи до проблеми лідерства (у тому числі й на судні), визначити лідерські якості як його складові.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період світових процесів глобалізації та демократизації нашого суспільства проблема лідерства набуває особливого значення. Про це свідчать висловлювання вчених, а саме: «Лідерство має здатність змінювати хід подій. У всьому світі характер управління очевидно й незворотно переміщується в бік лідерства. Зміни збільшують потребу в лідерах. Потреба у гарних лідерах в кожній галузі людської діяльності постійно зростає [1, с. 246]; «Лідерство веде до соціальних змін, і в кінцевому випадку, до розвитку суспільства» [20, с. 66]; «З одного боку, лідерство варто розглядати як одну із важливих концепцій, що формують нову парадигму влади, а з іншого – як відображення тенденцій реальних і актуальних змін, що відбуваються як у сучасній економіці, так і в соціумі» [12, с. 9]. Одночасно з цим вчені доводять недосконалість сучасного підходу до підготовки керівників «спотворює сутність лідерства, що призводить до тяжких економічних і політичних наслідків» [18, с. 5]. Саме з метою забезпечення більш досконалої підготовки фахівців морського та річкового транспорту рівня управління, у морських навчальних закладах був введений обов'язковий навчальний курс «Менеджмент морських ресурсів», зміст якого спрямовується на розвиток у майбутніх судноводіїв лідерських якостей, що відповідають сучасним міжнародним морським стандартам та розроблений у відповідності з Манільськими поправками до Міжнародної Конвенції з підготовки моряків і несення вахти 1978/95 рр.

В науковій літературі термін «лідерство» (від англ. «to lead» – вести; «a leader» – той, хто веде) має широке тлумачення, зокрема: домінування однієї людини над іншими в групі [26; 5]; процес реалізації влади однієї людини над іншими через її вплив на інших в групі [27]; засіб впливу особистості, що має авторитет, на інших [5]; механізм об'єднання групи людей для досягнення визначеної спільної мети, який реалізується однією особою, або групою осіб завдяки самостійному прийняттю рішень [4]; процес впливу на людей у групі з метою досягнення спільної мети [8]; спроможність певної людини організувати інших в групі та спрямувати їх на виконання визначеного завдання [22]; якості, здібності людини, що є спроможною повести за собою інших [7].

Англосаксонці використовували термін «lead» для позначення курсу судна в морі. Та-

ким чином, лідерами називали людей (або судна), що показували шлях.

С. Калашнікова в монографії «Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства» [11] з посилкою на Р. Стогділла, визначає значущими наступні характерні ознаки лідерства: «Лідерство – центр групових інтересів. Лідер – духовний центр групи, який визначає структуру, атмосферу, ідеологію та групові інтереси»; «Лідерство – мистецтво досягати згоди (консенсуальне лідерство»); «Лідерство – дія і поведінка»; «Лідерство – інструмент досягнення цілі та бажаного результату»; «Лідерство – це взаємодія»; «Лідерство – вплив» [11, с. 45-46].

Аналіз наукової літератури з проблеми лідерства та лідерських якостей переконує в тому, що питання лідерства тривалий час розглядалися в межах теорій менеджменту. Але між менеджментом та лідерством вчені визначають принципову відмінність – ці явища проявляються в різних управлінських структурах: формальна структура управління передбачає механізм управління, а неформальна – лідерство. Проблема лідерства розкривається зарубіжними вченими, які визначають суть самого поняття «лідерства» та конкретні психологічні якості, що притаманні людині-лідеру. Серед авторів наукових робіт по проблемі лідерства відомі І. Адісес, Дж. Максвелл, Д. Гоулман, Кете де М. Врис, Джеффри А. Креймс та інші. Так, І. Адісес, розглядаючи цю проблему з точки зору продуктивного менеджменту, вважає, що сучасний ефективний менеджер обов'язково має бути лідером [2]. При тому автор виходив з того, що ідеального лідера існувати не може, але існує явище «ідеальне лідерство» як результативний наслідок роботи ефективної команди як носіїв різних стилів менеджменту Згідно з концепцією емоційного інтелекту Д. Гоулмана [9], саме емоційний інтелект виступає передумовою ефективності лідерства, оскільки дозволяє його носію отримувати додаткову інформацію та використовувати її в цілях управління.

Вченими визнається два види лідерства – інституційне (тобто організаційне), та індивідуальне. В межах індивідуального лідерства «суб'єктом прояву лідерства виступає окрема особистість. Прояв може здійснюватись як безпосередньо щодо себе (саморозвиток особистості), та і щодо інших особистостей. Первинним у цьому «дуєті» є саме індивідуальне лідерство» [11, с. 62-63].

Науковці виділяють три блоки концепцій лідерства, в кожній з яких увага акцентується на переважній значущості наступних факторів: а) рис характеру лідера; б) ситуації, що склалася, та в якій були проявлені якості лідера; в) наявність у лідера лідерських якостей, що можуть проявитися в будь-якій ситуації [19] Відповідно, з'являється необхідність з'ясування сутності категорії «лідер», що є носієм певних доцільних якостей.

У свою чергу «лідер», за визначенням науковців: це особа, якій з боку інших осіб делегується право приймати рішення, що відповідають спільним інтересам цієї групи [6]; авторитетна особа, накази якої виконуються іншими представниками групи безперечно та відповідально [16]; член соціальної групи, трудового колективу чи організації, що характеризується ініціативною та здібностями вирішувати важливі спільні пробле-

ми відповідально [24]; особа в групі, яка займає центральну соціальну роль, та якій надається право приймати рішення з організації діяльності усіх інших членів групи [3]. О. Ковтун розглядає в якості лідера члена групи, який виконує провідну роль в згуртуванні та організації спільної діяльності всіх інших членів групи, які визнають за лідером право приймати рішення у найбільш

значущих ситуаціях та добровільно підкорюються цим його рішенням [14, с. 3]. У цьому визначенні автор висвітлює і значення психологічних ознак лідера, зокрема його організаторських здібностей, і ситуації, що стимулює їх прояв.

Зарубіжні та вітчизняні науковці намагаються визначити комплекс певних психологічних ознак, що повинні бути притаманні ідеальному

Таблиця 1

Характеристика лідера (по У. Беннісу)

Якість лідера	Роз'яснення
Цілеспрямованість	Ви чітко розумієте, що хочете здійснити як професіонал і як особистість, здатні проявляти наполегливість при невдачах та, навіть, у провалах
Пристрасть	У вас є глибока внутрішня пристрасть, намагання скористуватися тими можливостями, які пропонує життя, це намагання співпадає зі специфічною пристрастю до певного покликання, професії, образу дій. Ви любите те, що робите.
Цілісність особистості	Похідна від пізнання людиною самої себе, щирості і зрілості. Ви знаєте свої сильні й слабкі сторони, вірні своїм принципам, хочете і вмієте вчитися у інших людей та працювати з ними.
Довіра	Ви здатні заслужити довіру інших
Допитливість	Вам все цікаво, і ви хочете навчитися якомога більшому
Відвага. Рішучість	Ви готові йти на ризики, експериментувати відчувати нове

Джерело: [15, с. 46]

Таблиця 2

Характеристика лідера (по Б. Нанусу)

Навичка	Роз'яснення
Прозорливість, передбачення	Ви твердо дивіться на лінію горизонту, навіть якщо вам доводиться відступати
Мистецтво здійснення змін	Ви регулюєте швидкість, напрямок і ритм змін в організації таким чином, щоб її зростання і еволюція відповідали ходу зовнішніх подій
Здатність до побудови організації	Ви – творець організації, і ваша спадщина – це фірма, здатна досягти успіху в реалізації бачення бажаного майбутнього
Здатність до випереджаючого навчання	Ви вчитель все життя і віддані справі навчання персоналу
Ініціативність	Ви демонструєте здатність втілити задумане в життя
Досконале розуміння взаємозалежності	Ви спонукаєте інших приймати і розділяти ідеї один одного, довіряти один одному, доброзичливо і часто спілкуватися
Висока чесність і цілісність характеру	Ви справедливі, чесні, терпимі, надійні, турботливі, відкриті, лояльні і віддані кращим традиціям минулого

Джерело: [15, с. 47]

Таблиця 3

Характеристика лідера (по М. Де Пре)

Якості	Роз'яснення
Цілісність	Ви демонструєте цілісність характеру своєю поведінкою
Потреба зважати на інших	Ви вірите в здатність інших. Ви дозволяєте людям, які не йдуть за вами, проявляти себе в повній мірі
Проникливість	Ви далекоглядні, мудрі, розважливі
Розуміння інших	Ви розумієте турботи, устремління і терзання людської душі
Сміливість у відносинах	Ви готові приймати важкі рішення. Ви дієте з безкомпромісною чесністю
Почуття гумору	У вас широке бачення людського життя, що пояснює різноманітність думок; і почуття доброзичливого гумору
Інтелектуальна енергія і допитливість	Ви приймаєте відповідальність за навчання і вчитеся швидкими темпами
Повага до майбутнього і теперішнього, розуміння минулого	Ви здатні постійно переноситися із сьогодення в майбутнє і назад. Ви будуйте свою діяльність на основах, закладених старшими
Передбачуваність	Ви не потураєте своїм і чужим капризам
Широта мислення	Ваше уявлення про те, чого може домогтися організація, вміщує внесок будь-яких учасників. Ваше бачення досить широке, щоб охопити багато
Комфортне існування в умовах невизначеності	Ви впорядковуєте хаос
Самовладання і послідовність	Ви вмієте переставати задавати питання і відповідати на них. Ви терплячі, прислухаєтеся до проблем, прагнете зрозуміти нюанси, наполегливо доводите справу до кінця.

Джерело: [15, с. 47-48]

лідеру. В роботі «Лідерство в судновому екіпажі = Leadershsip» [15] автори наводять приклади структурних характеристик лідера, що розроблені зарубіжними науковцями, та які об'єднують три основні психологічні якості: чесність, дотримання лідером етичних норм, а також прояв, турботи про добробут його послідовників (див. таблиці: 1; 2; 3) [15, с. 46-48].

Вчені, спираючись на дослідження американського фахівця по проблемі лідерства Уоррена Бланка, акцентують увагу не на безпосередньому значенні якостей лідера, а на характері відносин, що формуються між лідером та іншими членами колективу завдяки наявності в ньому певних необхідних психологічних ознак. Виходячи зі специфіки тематики нашого дослідження, ми звертаємо увагу на систему законів лідерства, що були визначені У. Бланком, а саме:

- «у лідера є послідовники – союзники, що готові йти за ним;
- лідерство – це сфера взаємодії;
- лідерство здійснюється як подія;
- лідери користуються впливом, яке виходить за межі формальної влади;
- лідери діють за межами формальних процедур;
- лідерство спряжено з ризиком на невизначеністю;
- ініціативи, що висуває лідер, підхоплюють усі;
- лідерство – продукт свідомості, здібності до переробки інформації;
- лідерство – явище, що виникає мимовільно.

Лідери та послідовники обробляють інформацію в межах особистих, внутрішніх оцінок та співвідносин» [15, с. 56].

О. Євтіхов у своїй роботі «Стратегії і прийоми лідерства: теорія і практика» [10] доводить про недоцільність визначення в лідері його якостей, що мають переважне значення у його діяльності, оскільки на інших учасників групи мають вплив лише його конкретні дії та поведінка, що спрямована на консолідацію зусиль всього колективу з подолання кризової ситуації. Між тим О. Маковський [17] відносить до лідерських якостей упевненість у своїх діях, здібність швидко знаходити вихід зі скрутною ситуації, справедливе відношення до інших співробітників, що мають допомоги, вміння переконувати. Інші вчені до важливих якостей лідера відносять такі: ініціативність, наполегливість та вимогливість, комунікабельність, витривалість, творчість, оптимізм [19]. Специфіка проблеми нашого дослідження зобов'язує звертати увагу на специфічну групу психологічних ознак лідера, яка зумовлює активність поведінки лідера в певній нестандартній ситуації, а саме: вміння долати скрутні ситуації, енергійність усіх дій, вміння швидко генерувати ідеї, цілеспрямованість, вміння виділяти основне, організаторські уміння та навички, уміння стимулювати членів групи та спрямовувати їх на конкретні дії тощо [23].

На наш погляд, виділення серед лідерських якостей особи таких, що на пряму зумовлюють її рішучість, цілеспрямованість та наполегливість має об'єктивні підстави, оскільки пояснюється теорією цілепокладання І. Павлова. За висновками вченого, «рефлекс цілі» «має величезне життєве значення, він є основною формою життєвої

енергії кожного з нас» [21, с. 310]. Таким чином, лідери в групі чи в колективі характеризуються більш високим рівнем цілепокладання по відношенню до інших колег. Цей висновок підтверджується іншою загальновідомою закономірністю, згідно якої, в екстремальних, за характером ситуаціях, значно більша частина колективу підкоряється в своїй поведінці вимогам лідера, що зумовлюється раптовим зниженням рівня їх особистих розумових здібностей (аналізу), активізацію у кожного вродженого інстинкту «Слідуй за мною!» («наслідування лідера»). Отже, слід звернути увагу на значення серед інших лідерських якостей саме стійкості, цілеспрямованості, самовладання, тобто тих, що пов'язані зі психоемоційною стійкістю лідера.

Однак Н. Семенченко визначає доцільним групувати лідерські якості таким чином: організаційно-ділові, емоційно-комунікативні, інтелектуально-креативні, морально-вольові [25].

О. Євтіховим розроблена трирівнева модель лідерських якостей особистості [10]. Вона представлена такими рівнями: перший як базовий, що являє собою індивідуально-особистісні характеристики лідера, які на пряму зумовлюють її лідерську «Я-концепцію» (особистісна привабливість, відкрита життєва позиція, емоційна врівноваженість та високий рівень стресостійкості, вимогливість до інших людей та до себе, уміння визначати пріоритети на підставі далекоглядності, високий рівень самооцінки та впевненість у своїх можливостях); другий рівень (лідерської внутрішньої групової взаємодії) складають дві групи: а) соціально-психологічні (доброзичливість та комунікативність, повага до інших людей, емпатія, послідовність дій, порядність, справедливість, чесність) та б) організаційно-управлінські якості (уміння керувати людьми, здатність до планування роботи, прагнення лідерства в колективі, спроможність швидко орієнтуватися в ситуації та знаходити вірне рішення з її подолання, готовність брати на себе відповідальність тощо); третій рівень – це професійно-діяльнісні якості лідера (успішність у професійній діяльності, гнучкість та творчість мислення, креативність, бажання професійного самовдосконалення).

Н. Семченко в межах свого дисертаційного дослідження визначає чотири основних групи лідерських якостей вчителя як організатора навчально-виховного процесу: організаційно-ділові, емоційно-комунікативні, інтелектуально-креативні та морально-вольові. Вчена підкреслює значення суто лідерських якостей: рішучість, активність, дієвість, правдивість, гуманність, інше. Автор вважає за доцільне розглядати групи якостей лідера, що, за її твердженням, надає можливість реалізовувати особистісно-професійний розвиток кожного студента [25].

Нам імпонує сутність інтеграційної моделі управлінського лідера О. Кобери, в якій виділяються наступні складові: 1) лідерська спрямованість, що безпосередньо зумовлює лідерську поведінку особи, та охоплює низьку елементів (стійкість, специфічність, дієвість інтенсивність спрямованості, широта мотивації, якість задоволення особистим соціальним статусом; 2) професійна компетентність як система ресурсів, що забезпечує характер дій у відповідності вимог

професійної діяльності; 3) лідерський потенціал, що передбачає суто особистісні психологічні ознаки особи та її наступні характеристики: емоційну гнучкість, поведінкову та когнітивну [13].

Аналіз наукової літератури дозволяє прийти до висновків, що проблема лідерства на сучасний момент є актуальною в різних галузях людської та професійної життєдіяльності. Лідерство являє собою комплексне багатofункціональне явище, що одночасно може виступати психологічною ознакою керівника, способом досягнення ним цілі, механізмом впливу на інших людей з метою їх організації та спрямування на досягнення визначеної мети на підставі повної довіри та добровільного підкорення рішенням лідера. Різноманіття лідерських якостей не надає можливості визначення їх всіх, а тому визнається доцільність їх угруповання по домінуючим блокам. Доводиться доцільність визначати якість лідерства з точки зору конкретних дій його носія, лідерської поведінки керівника, а не окремих лідерських якостей.

Серед основних показників поведінки лідера більшість авторів визначають особливо значущими динамічність поведінки лідера, його цілеспрямованість, витривалість, рішучість, активність, енергійність, оптимізм, вміння виділяти основне, ставити цілі, користуватися організаторськими вміннями, оскільки саме вони зумовлюють саму

можливість вірного професійного реагування керівника-лідера в екстремальній ситуації чи в її невизначеності, його упевненість у вірності своїх дій, своїх діях, швидке знаходження вірного виходу зі скрутної ситуації.

Доводиться, що саме лідери в групі чи в колективі характеризуються більш високим рівнем цілепокладання по відношенню до інших колег, що і зумовлює активність та динамічність їх лідерської поведінки. Має підстави припущення, що енергійність лідера, його спроможність приймати вірні рішення, впевненість в вірності цих рішень зумовлюється його високим рівнем стресостійкості, що значно перевищує цей рівень його підлеглих та підштовхує їх підкорятись вимогам лідера на фоні значного зниження рівня їх особистих розумових здібностей та активізації у кожного вродженого інстинкту «Слідуй за мною!».

Висновки. Таким чином, аналіз наукової літератури щодо розробки проблеми лідерства відкриває перспективу визначення найбільш доцільних для судноводіїв лідерських якостей, що дозволяють їм встановлювати між собою та іншими членами команди відповідні відносини на принципах повної довіри та добровільного підкорення своїх професійних дій судноводію як дійсному лідеру. У подальшому планується з'ясувати професійно значущі лідерські якості майбутнього офіцера судноводія.

Список літератури:

1. Адаир Д. Психология лидерства / Пер. с англ. М. Котельниковой. – М.: Эксмо, 2005. – 352 с.
2. Адизес И. Развитие лидеров: Как понять свой стиль управления эффективно общаться с носителями иных стилей / Ицхак Калдерон Адизес; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 259 с.
3. Акмеологический словарь / Под общ. ред. А. А. Деркача. – М.: Изд-во РАГС, 2004. – 161 с.
4. Аллаярова Ж. С. Концептуализация природы лидерства: социокультурный аспект: автореф. дис. канд. филол. наук. – Томск, 2011. – 27 с.
5. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Словарь конфликтолога. – М.: Эксмо, 2010. – 656 с.
6. Большая актуальная политическая энциклопедия / под. общ. ред. А. Белякова и О. Матвейчева. – М.: Эксмо, 2009. – 412 с.
7. Большой толковый социологический словарь. Рус. -англ. – англ.-рус. / Д. Джери, Дж. Джери. – М.: Вече: АСТ, 2001. – Т. 1: А–О. – 528 с.
8. Вердербер Р., Вердербер К. Психология общения. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 320 с.
9. Гоулман Даниэл. Эмоциональный интеллект на работе. – М.: АСТ Москва, 2010. – 476 с.
10. Евтихов О. В. Тренинг лидерства: монография. – СПб.: Речь, 2007. – 238 с.
11. Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія / С. А. Калашнікова. – К.: Київськ ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.
12. Келлерман Б. Обновленное лидерство: политика и бизнес / Б. Келлерман. – Н.: ФСПИ «Тренды», 2005. – 344 с.
13. Кобера О. В. Організаційно-психологічні детермінанти в органах внутрішніх справ України. Автореф. канд. психол. наук: 19.00.06. – Київ, нац. ун-т внутр. Справ. – К., 2008. – 16 с.
14. Кокун О. М. Психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцера // Вісник національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 4 (29). – С. 170-174.
15. Костыря Е. В., Топалов В. П., Позолотин Л. А., Торский В. Г. Лидерство в судовом экипаже = Leadership: учебное пособие / Е. В. Костирев, В. П. Топалов, Л. А. Позолотин, В. Г. Торский. – Одесса: Сатропринт, 2011. – 128 с.
16. Краткий словарь психологических терминов к кн.: Морозов А. В. Деловая психология: курс лекций. – СПб.: Союз, 2002. – 568 с.
17. Маковський О. К. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів. Автореф. канд. пед. наук: 20.02.02 / Національна академія прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 18 с.
18. Минцберг Г. Требуются управленцы, а не выпускники МВА. Жесткий взгляд на мягкую практику управления и систему подготовки менеджеров / Г. Минцберг. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008. – 544 с.
19. Мітлош А. В. Психологічний аналіз лідерської обдарованості молодіжних громадських об'єднань: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.11 / Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – Київ., 2017. – 20 с.
20. Оуен Х. Призвание – лидер: полное руководство по эффективному лидеру / Х. Оуен, В. Ходжсон, Н. Газзард. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 384 с.
21. Павлов И. П. Сообщение на III съезде по экспериментальной педагогике в Петрограде 2 января 1916 г.: полн. собр. соч. – М.-Л., 1951. – Т. 3. – Кн. 1. – С. 306-313.
22. Психология. А-Я: словарь-справочник / М. Кордуэлл; пер. с англ. К. Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 448 с.

23. Рожков М. И. Теория и практика развития самоуправления в ученических коллективах. – М., 1990. – 144 с.
24. Российская энциклопедия по охране труда: в 3 т. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во НИЦЭНАС, 2007. – Т. 2: Л-Р. – 408 с.
25. Семченко Н. О. Психологічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності. Автореф канд. Дисс. пед. наук.: 13.00.04 / Харк. нац. пед. Ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2005. – 20 с.
26. Словарь / под ред. М. Ю. Кондратьева // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах / ред.-сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского. М.: ПЕР СЭ, 2000. Т. 2. – 176 с.
27. Социологический словарь: пер. с англ. / Н. Аберкромби, С. Хилл, Б. Тернер; под ред. С. А. Ерофеева. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономика, 2004. – 620 с.

Безлуцкая Е.П.

Херсонская государственная морская академия

ПРОБЛЕМА ЛИДЕРСТВА НА СУДНЕ В НАУЧНОЙ ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ

Аннотация

В статье осуществлен анализ отечественной и зарубежной научной литературы, посвященной проблеме лидерства. Исследованы научные подходы к проблеме лидерства (в том числе и на судне). Определены лидерские качества как составляющие лидерства. Очерчено дальнейшие перспективы научного изучения лидерских качеств судовых офицеров.

Ключевые слова: лидер, лидерство, лидерские качества, судовые офицеры.

Bezlutska O.P.

Kherson State Maritime Academy

THE PROBLEM OF LEADERSHIP ON BOARD THE VESSEL IN THE SCIENTIFIC THEORY AND PRACTICE

Summary

The article analyzes of national and international scientific literature devoted to the problem of leadership. The article studies scientific approaches to the problem of leadership (including on board the ship). Leadership skills are defined as components of leadership. The further research perspectives of leadership skills of maritime officers are outlined.

Keywords: leader, leadership, leadership skills, maritime officers.